

ارائه الگوی شایستگی اعضای هیأت علمی در تعاملات بین‌المللی:

یک مطالعه پدیدارشناسانه

محسن نظرزاده زارع^{۱*}، جواد پورکریمی^۲، خدایار ایبلی^۳، غلامرضا ذاکر صالحی^۴

۱- دانشجوی دکتری مدیریت آموزش عالی، دانشگاه تهران

۲- استادیار گروه مدیریت و برنامه‌ریزی آموزشی، دانشگاه تهران

۳- استاد گروه مدیریت و برنامه‌ریزی آموزشی، دانشگاه تهران

۴- دانشیار مؤسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی، تهران

چکیده

اعضاء هیأت علمی به‌عنوان یکی از مهم‌ترین سرمایه‌های انسانی هر دانشگاه نقش مهمی در عرصه تعاملات بین‌المللی دارند و زمانی می‌توانند در ایفاء این نقش مؤثرتر عمل کنند که از شایستگی‌های لازم برای آن برخوردار باشند. هدف مقاله حاضر ارائه الگوی شایستگی اعضای هیأت علمی در تعاملات بین‌المللی است و برای نیل به این هدف، از رویکرد کیفی و روش پدیدارشناسی استفاده شده است. جامعه پژوهش شامل صاحب‌نظران حوزه آموزش عالی کشور بوده که با استفاده از روش نمونه‌گیری هدفمند تعداد ۲۱ نفر به‌عنوان مشارکت‌کنندگان در پژوهش انتخاب شدند. ابزار پژوهش، مصاحبه نیمه‌ساختاریافته و روش تحلیل داده‌ها، تحلیل محتوا استقرایی بود. برای حصول اطمینان از روایی داده‌های پژوهش، از دو روش بازبینی توسط مشارکت‌کنندگان در پژوهش و بازبینی توسط همکاران استفاده شد. یافته‌ها نشان داد که الگوی مفهومی شایستگی اعضای هیأت علمی در تعاملات بین‌المللی را می‌توان در شش مقوله شایستگی تعریف کرد که عبارتند از: شایستگی علمی، شایستگی حرفه‌ای، شایستگی ارتباطی، شایستگی میان‌فرهنگی، شایستگی فراشناختی و شایستگی فکری.

کلیدواژه‌ها: شایستگی، تعاملات بین‌المللی، اعضای هیأت علمی، الگوی شایستگی

۱- مقدمه

به‌سوی فرآیند بین‌المللی شدن است. در این میان دانشگاه‌های کشورمان به‌منظور همگرایی با سایر دانشگاه‌های جهان و در راستای تحقق سیاست‌های کلی نظام علم و فناوری (که بر توسعه و تقویت شبکه‌های ارتباطات ملی و فراملی میان دانشگاه‌ها، مراکز علمی و دانشمندان و پژوهشگران^۱) و برنامه ششم توسعه (که بر گسترش همکاری و تعامل فعال، سازنده و الهام‌بخش در حوزه علم و فناوری با سایر کشورها و مراکز علمی و فنی معتبر منطقه‌ای و جهانی^۲) تأکید کرده ناگزیر از

گسترش پدیده جهانی شدن و متعاقب آن توده‌ای و بازاری شدن آموزش عالی به علاوه شرایط پیچیده محیطی طی دهه‌های اخیر، منجر به ایجاد رقابت شدید میان دانشگاه‌ها شده است. در این میان، دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی برای حفظ مزیت رقابتی خود در فضای جهانی، ناگزیرند به‌سرعت خود را با شرایط خاص حاکم بر آن انطباق دهند [۱].

یکی از راه‌های انطباق با تغییرات پیش‌رو، گرایش دانشگاه‌ها

۱- اشاره به بند ۵-۸ سیاست‌های کلی علم و فناوری

۲- اشاره به بند ۷۹ سیاست‌های کلی برنامه ششم توسعه

* نویسنده‌دار مکاتبات: nazarzadeh@ut.ac.ir

راهبردهای بین‌المللی شدن، به تعاملات بین‌المللی اعضای هیأت‌علمی بستگی دارد؛ چرا که اعضای هیأت‌علمی به‌عنوان سرمایه‌های انسانی کلیدی برای پیشبرد طرح‌های بین‌المللی در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی شناخته می‌شوند و دخالت مستقیمی در مأموریت‌های آموزشی، پژوهشی و خدماتی مؤسسات آموزش عالی دارند [۶]. به‌تعبیر دیگر، اعضای هیأت‌علمی به‌عنوان یکی از سرمایه‌های مهم و ارزشمند هر دانشگاه به‌شمار می‌روند که معمولاً نقش آنها در سه مفهوم آموزش، پژوهش و خدمات به‌تصویر کشیده می‌شود. با این وجود نقش چهارم آنها فراتر از فعالیت‌های آموزشی، پژوهشی و خدماتی است. بدین معنی که اعضای هیأت‌علمی در این نقش، در مرز بین مؤسسات آموزش عالی و محیط بیرونی خود و به‌عنوان مرزگستر^۶ فعالیت می‌کنند [۷]. این نقش به‌نوعی پل ارتباطی میان دانشگاه و محیط بیرونی است و می‌تواند منجر به ایجاد ارتباط و تعاملات بیرونی در آنها شود. ایفاء چنین نقشی مسلماً مستلزم برخورداری از شایستگی‌های لازم است.

با در نظر گرفتن این نکته که اعضای هیأت‌علمی یکی از عوامل تأثیرگذار در فرآیند بین‌المللی شدن دانشگاه‌ها به‌شمار می‌روند [۸] و تعاملات آنها برای بین‌المللی شدن دانشگاه‌ها نه‌تنها اختیاری نبوده بلکه ضروری است. بر این اساس برخورداری آنها از شایستگی به‌عنوان ترکیبی از مهارت‌ها، دانش، ارزش‌ها، صفات و انگیزه‌هایی که عملکرد برتر را در یک شغل تعریف می‌کند [۹] در راستای ایجاد و افزایش تعاملات بین‌المللی آنها امری قطعی به نظر می‌رسد.

با وجود اهمیت نقش اعضای هیأت‌علمی در عرصه تعاملات بین‌المللی دانشگاه‌ها و توجه به برخورداری آنها از شایستگی‌های لازم برای ایفاء این نقش، مستندات موجود، گویای وجود ضعف در تعاملات و برخی از شایستگی‌ها، در بین اعضای هیأت‌علمی دانشگاه‌های کشور است:

بنابه گفته قانعی‌راد و خسروخواهر [۱۰] نتایج مطالعات متعدد در ایران حاکی از ضعف ساختار ارتباطی و تعاملاتی در بین اعضای هیأت‌علمی و پژوهشگران است. علاوه بر این، نتایج پژوهش دیگری از قانعی‌راد [۱۱] نشان داده که تعاملات و ارتباطات اعضای هیأت‌علمی دانشگاه‌های کشور پایین است

توجه و تأکید بر امر بین‌المللی شدن هستند. اما منظور از بین‌المللی شدن چیست؟

جان نایت^۱ [۲] بین‌المللی شدن را فرآیند تلفیق ابعاد بین‌المللی و بین‌فرهنگی در راستای کارکردهای آموزشی، پژوهشی و خدماتی مؤسسات آموزش عالی توصیف کرده است.

در ادبیات بین‌المللی شدن، دیدگاه‌های گسترده‌ای در مورد ابعاد آن وجود دارد. به‌عنوان مثال کراوس، کواتیس و جیمز^۲ [۳] بین‌المللی شدن را شامل پنج بُعد: (۱) مسائل مربوط به آموزش و برنامه درسی؛ (۲) اعضای هیأت‌علمی؛ (۳) پژوهش؛ (۴) مسائل مربوط به دانشجویان و (۵) راهبردها می‌دانند در حالی که ایلکین، فرانس‌وِرت و تیمپلر^۳ [۴] نه بُعد را برای بین‌المللی شدن بر شمرده‌اند که عبارتند از: (۱) دانشجویان کارشناسی بین‌المللی؛ (۲) دانشجویان تحصیلات تکمیلی بین‌المللی؛ (۳) برنامه‌های تبادل دانشجویان؛ (۴) برنامه‌های تبادل اعضای هیأت‌علمی؛ (۵) تعامل اعضای هیأت‌علمی در زمینه‌های بین‌المللی از قبیل شرکت در همایش‌های بین‌المللی؛ (۶) برنامه‌های بین‌المللی با تمرکز بر پژوهش؛ (۷) همکاری‌های پژوهشی بین‌المللی؛ (۸) حمایت از دانشجویان بین‌المللی و (۹) ارتباط با نهادهای بین‌المللی. جاودانی [۵] نیز پنج پیش‌نیاز ورود یک دانشگاه به قلمرو بین‌المللی را چنین برشمرده: (۱) افزایش کیفیت برنامه‌های آموزشی به‌گونه‌ای که دست کم، قابل رقابت در عرصه منطقه‌ای باشد؛ (۲) تنوع‌بخشی به نهادهای آموزشی برای افزایش توان همگرایی ساختاری؛ (۳) لزوم برخورداری از نرم‌افزار پذیرنده نظام ملی آموزش عالی؛ (۴) ضرورت گسترش تعاملات (هم‌کنشی‌های) بین‌المللی و (۵) مشخص شدن وضعیت بخش عمومی و خصوصی. همچنین الینگبوی^۴ به نقل از بتی^۵ [۶] تعاملات اعضای هیأت‌علمی در فعالیت‌های بین‌المللی را به‌عنوان یکی از مؤلفه‌های مهم برای بین‌المللی شدن می‌داند.

همان‌طور که اشاره شد تعاملات بین‌المللی اعضای هیأت‌علمی به‌عنوان یکی از ابعاد و مؤلفه‌های بین‌المللی شدن به‌شمار می‌رود. به‌همین دلیل پژوهشگران بر این باورند که موفق‌ترین

1- Jane Knight
2- Krause, Coates and James
3- Elkin, Farnsworth and Templar
4- Ellingboe
5- Beatty

اعضاء هیأت علمی را در قالب سه شایستگی تدوین کرده که عبارتند از: (۱) شایستگی های شناختی؛ (۲) شایستگی های عاطفی و (۳) شایستگی های عملکردی.

چیت ساز [۱۵] در پژوهشی به شناسایی شایستگی های مورد نیاز اعضای هیأت علمی دانشگاه های کشور در سه محور اصلی اقدام کرده که عبارتند از: (۱) نگرش؛ (۲) دانش و آگاهی و (۳) مهارت ها.

سلیمی، حیدری و کشاورزی [۱۶] به بررسی شایستگی های اعضای هیأت علمی جهت تحقق رسالت دانشگاهی پرداخته و به این نتیجه رسیدند که مهم ترین شایستگی اعضای هیأت علمی به این منظور، شایستگی پژوهش است.

به نقل از چیت ساز [۱۵]، الیوت و هانسن^۱ (۱۹۸۰) در پژوهشی به دنبال طراحی مدلی برای شایستگی های عمومی و اصلی مدرسان بودند. آنها پنج طبقه اصلی زیر را به عنوان شایستگی های عمومی و اصلی مدرسان ارائه دادند: (۱) مهارت های ارتباطی؛ (۲) دانش پایه؛ (۳) مهارت های فنی؛ (۴) مهارت های اداری و (۵) مهارت های میان فردی.

به نقل از کیویان و کین^۲ [۱۷] ونگی^۳ (۲۰۰۶) در پژوهشی شایستگی های اعضای هیأت علمی کالج ها را شامل هشت ویژگی برشمرده که عبارتند از: (۱) تفکر منطقی؛ (۲) ایجاد رابطه؛ (۳) پیشرفت گرایی؛ (۴) روابط فردی؛ (۵) بازیابی اطلاعات؛ (۶) مسئولیت پذیری؛ (۷) خلق کردن و (۸) نوآوری.

به نقل از کیویان و کین [۱۷] ژانگ و ژیانهو^۴ (۲۰۰۶) در پژوهشی شایستگی های اعضای هیأت علمی کالج های حرفه ای عالی را شامل سه شایستگی برشمرده: (۱) شایستگی حرفه ای؛ (۲) شایستگی روانی و (۳) شایستگی عملکردی.

کیویان و کین [۱۷] مدل شایستگی اعضای هیأت علمی دانشگاه های کاربردی را در چهار بُعد ارائه داده اند: (۱) خصوصیت فردی؛ (۲) شایستگی تعاملی؛ (۳) شایستگی تحقیق و توسعه و (۴) شایستگی آموزشی.

پفیانکو^۵ [۱۸] در پژوهشی چارچوب شایستگی مدرسان برای برای قرن ۲۱ را در چهار مجموعه یادگیری ارائه کرده است:

که این تعاملات هم عمدتاً در درون ساختارهای سازمانی محدود بوده و همکاری های برون گروهی در آنها اندک است. همچنین فتوحی و اجارگاه و همکاران [۱۲] ضعف علمی و زبانی اعضای هیأت علمی دانشگاه های کشور را موجب محدودیت در تعاملات و همکاری های بین المللی آنها دانسته اند.

باتوجه به آنچه بیان شد موضوع تعاملات بین المللی اعضای هیأت علمی در دانشگاه های کشور مستلزم توجه ویژه است. لذا با اذعان به جایگاه اعضای هیأت علمی در تعاملات بین المللی دانشگاه ها و با علم به اینکه برنامه های بالندگی اعضای هیأت علمی می بایست مبتنی بر شایستگی باشد. رویکرد شایستگی به عنوان یکی از رویکردهای بین المللی شدن آموزش عالی بر توسعه مهارت ها، دانش، نگرش ها و ارزش ها در دانشجویان، اعضای هیأت علمی و کارکنان تأکید دارد [۱۳].

لزوم طراحی الگویی برای شایستگی اعضای هیأت علمی در تعاملات بین المللی با در نظر گرفتن ویژگی ها، شرایط و زمینه خاص نظام آموزش عالی کشور و در راستای ایجاد و افزایش تعاملات بین المللی اعضای هیأت علمی و متعاقب آن افزایش تعاملات بین المللی دانشگاه ها، ضروری به نظر می رسد. مسلماً طراحی الگوی شایستگی می تواند علاوه بر کمک به دانشگاه ها در انتخاب اعضای هیأت علمی شایسته، در تدوین برنامه های بالندگی اعضای هیأت علمی نیز مؤثر باشد. بنابراین هدف کلی مقاله حاضر، شناسایی ابعاد و مؤلفه های شایستگی اعضای هیأت علمی در تعاملات بین المللی، به منظور تدوین الگوی مفهومی آن است.

۲- پیشینه پژوهش

در سال های اخیر پژوهش هایی در زمینه شایستگی های اعضای هیأت علمی دانشگاه ها صورت گرفته است. این در حالی است که پژوهشی که در آن شاخص ها و مؤلفه های شایستگی اعضای هیأت علمی در تعاملات بین المللی ترسیم گردد در سطح داخل و خارج از کشور یافت نشد. در ادامه به بررسی اجمالی برخی پژوهش های صورت گرفته در حوزه شایستگی اعضای هیأت علمی خواهیم پرداخت:

ابراهیمی [۱۴] در پژوهشی الگوی شایستگی های مورد نیاز

1- Oliva and Hanson
2- Qiuyan and Qin
3- Wangyi
4- Relationship establishment
5- Achievement orientation
6- Information retrieval
7- Zhang and Jianhui
8- Pefianco

تفحص و بررسی در نظرات، دیدگاه‌ها و تجارب صاحب‌نظران شرکت‌کننده در پژوهش بوده بنابراین از روش پدیدارشناسی برای انجام پژوهش استفاده شده است. پدیدارشناسی^۴ یکی از روش‌های پژوهش کیفی است که به بررسی، تحلیل و تفحص تجربه‌ها، احساسات، عقاید و دیدگاه‌های مشارکت‌کنندگان می‌پردازد [۲۱]. با در نظر گرفتن اینکه پژوهش حاضر کمتر بر تفسیرهای پژوهشگر متکی بوده و بیشتر بر توصیف تجارب صاحب‌نظران از شایستگی‌های اعضاء هیأت علمی در تعاملات بین‌المللی تکیه داشت لذا از روش کیفی پدیدارشناسی تجربی استفاده شد.

جامعه مورد پژوهش شامل صاحب‌نظران حوزه آموزش عالی کشور و حائز لااقل یکی از این سه شرط بوده‌اند: الف) حداقل یکی از مقاطع تحصیلات دانشگاهی (کارشناسی، کارشناسی‌ارشد، دکتری و فوق‌دکتری) خود را در دانشگاه‌های خارج از کشور گذرانده؛ ب) تجربه تدریس، پژوهش یا فرصت مطالعاتی در دانشگاه‌های خارج از کشور را داشته؛ ج) تجربه همکاری با هم‌تایان علمی بین‌المللی در قالب نوشتن مقاله، کتاب یا انجام طرح‌های پژوهشی مشترک را داشته‌اند.

نمونه‌گیری در این پژوهش به صورت هدفمند بوده و تا آنجا ادامه یافت که اشباع در اطلاعات گردآوری شده حاصل شود. بنابراین ۲۱ نفر از صاحب‌نظران به عنوان نمونه انتخاب شدند. ابزار گردآوری داده‌های پژوهش حاضر، مصاحبه نیمه‌ساختاریافته^۵ بوده که به صورت قیاسی پیاده شد. بدین معنی که ابتدا سؤالی کلی در ارتباط با شایستگی‌های اعضاء هیأت علمی در تعاملات بین‌المللی پرسیده و سپس براساس دیدگاه‌ها و پاسخ‌های مصاحبه‌شوندگان، سؤالات جزئی‌تری در راستای هدف پژوهش مطرح شد. دلیل استفاده از این نوع مصاحبه هم آن بود که پژوهشگر با طرح سؤال باز درصدد بود تا بدون محدود کردن عقاید و نگرش‌های مصاحبه‌شونده‌ها از دیدگاه‌ها و نظرات آنها مطلع شود.

روش تحلیل داده‌ها، روش تحلیل محتوای استقرایی^۶ بود. بدین صورت که پس از انجام مصاحبه‌ها، پژوهشگر اقدام به پیاده کردن مصاحبه‌های ضبط‌شده بر روی کاغذ و سپس شناسایی کدها به صورتی کاملاً باز و بدون هیچگونه

(۱) یادگیری برای دانستن؛ (۲) یادگیری برای عمل کردن؛ (۳) یادگیری برای بودن و (۴) یادگیری برای باهم زندگی کردن. میلنر، گوسیک و ثورندیک^۱ [۱۹] مدلی برای شایستگی‌های سازمانی اعضاء هیأت علمی دانشگاه‌های علوم پزشکی در آمریکا ارائه داده‌اند که شامل چهار مؤلفه اصلی است: (۱) شایستگی اجتماعی؛ (۲) شایستگی شناختی؛ (۳) شایستگی عملکردی و (۴) فراشایستگی.

به نقل از میلنر، گوسیک و ثورندیک [۱۹] بلند و همکاران^۲ (۲۰۰۹) در پژوهشی شایستگی‌های لازم برای اعضاء هیأت علمی را شامل این موارد دانسته‌اند: (۱) شایستگی‌های علمی و حرفه‌ای؛ (۲) شایستگی‌های آموزشی؛ (۳) شایستگی‌های پژوهشی؛ (۴) شایستگی‌های ارتباطی و (۵) شایستگی‌های اداره کردن.

بلازکووا و همکاران^۳ [۲۰] در پژوهشی به تحلیل مشخصات فردی-حرفه‌ای اعضاء هیأت علمی و شایستگی‌هایی که باید داشته باشند پرداخته و به این نتیجه رسیدند که الگوی شایستگی اعضاء هیأت علمی می‌بایست از شایستگی‌هایی مانند شایستگی حرفه‌ای، شایستگی آموزشی، شایستگی انگیزشی، شایستگی ارتباطی، شایستگی شخصی، شایستگی علمی-پژوهشی و همچنین شایستگی نشر تشکیل شود.

با بررسی الگوهای شایستگی اعضاء هیأت علمی و پژوهش‌های انجام‌شده در این خصوص، دو نکته قابل تأمل است: نکته اول، اینکه الگوها و پژوهش‌های صورت‌گرفته در زمینه شایستگی اعضاء هیأت علمی صرفاً به ارائه شایستگی‌ها و صلاحیت‌های حرفه‌ای اعضاء هیأت علمی دانشگاه‌ها پرداخته و در هیچکدام از آنها جنبه‌های مربوط به تعاملات بین‌المللی در نظر گرفته نشده است. نکته دوم هم اینکه، اجزاء و مؤلفه‌های شایستگی اعضاء هیأت علمی در هریک از الگوها و پژوهش‌های صورت‌گرفته از جامعیت و مانعیت لازم برخوردار نبوده و صرفاً در چند جزء یا مؤلفه با یکدیگر همپوشانی داشته‌اند.

۳- روش پژوهش

با توجه به اینکه هدف کلی پژوهش به گونه‌ای بود که مستلزم

4- Phenomenology
5- Semi-structured
6- Inductive content analysis

1- Milner, Gusic and Thorndyke
2- Bland, Taylor, Shollen, Weber-Main and Mulcahy
3- Blaskovaa, Blaskoa and Ikovaa

می‌پردازیم.

۴-۱- شایستگی علمی

این شایستگی از دو مؤلفه (۱) آگاهی از جریان بین‌المللی علم و دانش (۲) دانش میان‌رشته‌ای و فرارشته‌ای تشکیل شده است.

۴-۱-۱ آگاهی از جریان بین‌المللی علم و دانش

یافته‌های به‌دست آمده از تحلیل داده‌ها نشان می‌دهد که مصاحبه‌شونده‌ها بر این باور بودند که یکی از عوامل مهم برای اینکه یک هیأت علمی بتواند به راحتی در عرصه تعاملات بین‌المللی شرکت کند میزان برخورداری او از دانش جهانی در رشته خود و یا به نوعی آگاهی از جریان بین‌المللی علم و دانش در حوزه تخصصی و حرکت بر روی مرزهای دانش در رشته خود است. برای مثال مصاحبه‌شونده شماره ۴ اظهار داشت:

"اگر یک هیأت علمی می‌خواهد تعامل بین‌المللی داشته باشد باید در جریان علم دنیا در حوزه تخصصی خود قرار داشته باشد. شما نمی‌توانید در جریان علمی حوزه خود قرار نداشته باشید و مثلاً مجلات یا محتوای بین‌المللی حوزه کاری خود را رصد نکنید و بعد انتظار تعاملات بین‌المللی داشته باشید."

۴-۱-۲ دانش میان‌رشته‌ای و فرارشته‌ای

برخورداری از دانش میان‌رشته‌ای و فرارشته‌ای و توانایی پیوند بین دانش خود و دانش جهانی از جمله مواردی است که مصاحبه‌شونده‌ها به آن اشاره داشته‌اند و معتقد بودند که برخورداری از این دانش‌ها برای یک هیأت علمی در عرصه تعاملات بین‌المللی ضروری است. برای مثال مصاحبه‌شونده شماره ۱۹ اظهار داشت:

"یک هیأت علمی نیازمند داشتن دانش میان‌رشته‌ای و فرارشته‌ای است و باید توانایی این را داشته باشد که دانش خودش را با دانش جهانی پیوند دهد تا هم‌کنشی بهتری در عرصه تعاملات بین‌المللی داشته باشد."

۴-۲ شایستگی حرفه‌ای

این شایستگی از چهار مؤلفه (۱) مهارت زبان بین‌المللی؛ (۲) مهارت نگارش و انتشار آکادمیک؛ (۳) مهارت پژوهش و پژوهشگری و (۴) انگیزه و اشتیاق فردی برای ایجاد تعاملات بین‌المللی تشکیل یافته است.

محدودیتی نمود. در مرحله اول کدگذاری باز، ۲۳۶ کد باز از مصاحبه‌ها استخراج گردید. سپس پژوهشگر این کدهای باز استخراج‌شده در مرحله اول کدگذاری را در یک فرآیند مکرر با یکدیگر مقایسه و بعد از مراجعه مکرر به مصاحبه‌ها و بازبینی آنها، تعداد کدهای به‌دست آمده بعد از حذف کدهای تکراری، در مرحله دوم کدگذاری باز به ۷۷ کد رسید. در مرحله بعد پژوهشگر با توجه به ماهیت این ۷۷ کد به‌دست آمده از مرحله دوم کدگذاری باز و ارتباط مفهومی آنها با یکدیگر، به مقوله‌بندی آنها در مرحله اول کدگذاری محوری پرداخت. در این مرحله تعداد ۱۷ زیرمقوله (مؤلفه) به‌دست آمد. در مرحله دوم از کدگذاری محوری، پژوهشگر باز هم با توجه به ماهیت این ۱۷ زیرمقوله و شباهت مفهومی آنها با یکدیگر، هریک از آنها را در طبقات کلی‌تر قرار و عنوان مقوله یا شایستگی را به آنها اختصاص داد. با طی این فرآیند در مرحله دوم از کدگذاری محوری، شش مقوله یا شایستگی اصلی به‌دست آمد.

برای حصول اطمینان از روایی پژوهش یعنی دقیق بودن یافته‌ها، اقدامات زیر انجام شد: (۱) تحلیل و بازبینی توسط مشارکت‌کنندگان^۱ در پژوهش^۲ و (۲) تحلیل و بازبینی^۳ توسط همکاران پژوهش (پژوهشگر پس از تحلیل محتوایی مصاحبه‌ها، نتایج آن را در اختیار اساتید راهنما و مشاور قرار داد تا نظر تخصصی و کارشناسی خود را در زمینه تحلیل داده‌ها ارائه دهند). شایان ذکر است که فرآیند انجام مصاحبه‌های این پژوهش، طی یک دوره زمانی ۵ ماهه و از اواسط پائیز تا اواخر زمستان ۱۳۹۴ انجام شده است.

۴- یافته‌های حاصل از تجزیه و تحلیل داده‌ها

براساس یافته‌های حاصل از تحلیل محتوای استقرایی مصاحبه‌ها، شایستگی اعضای هیأت علمی در تعاملات بین‌المللی در شش شایستگی علمی، حرفه‌ای، ارتباطی، میان‌فرهنگی، فراشناختی و فکری تقسیم‌بندی شد. مشخصات این شش شایستگی و مؤلفه‌های آنها در جدول ۱ ارائه شده است. در ادامه به توصیف هریک از این شایستگی‌ها

1- Members checking

۲- در این روش، پژوهشگر از چند مشارکت‌کننده در مصاحبه، درخواست بررسی دقت یافته‌های پژوهش را می‌کند.

3- Peer checking

جدول ۱) کدهای باز و مقوله‌های مربوط به شایستگی اعضای هیأت علمی در تعاملات بین‌المللی

پدیده محوری	مقوله‌های اصلی	مقوله‌های فرعی	نمونه‌هایی از کدهای باز استخراج شده
شایستگی اعضای هیأت علمی در تعاملات بین‌المللی	علمی	آگاهی از جریان بین‌المللی علم و دانش	آگاهی نسبت به دانش جهانی در حوزه تخصصی خود
		دانش میان‌رشته‌ای و فرارشته‌ای	توانایی علمی لازم برای پیوند زدن دانش خود با دانش جهانی
	حرفه‌ای	برخورداری از مهارت زبان بین‌المللی	مهارت صحبت کردن به یک زبان بین‌المللی
		مهارت نگارش و انتشار آکادمیک	آشنایی با اصول و سبک بین‌المللی نوشتن آکادمیک
		مهارت پژوهش و پژوهشگری	توانایی لازم برای مدیریت پروژه‌های پژوهشی بین‌المللی
		انگیزه و اشتیاق فردی برای ایجاد تعاملات	اشتیاق برای تسهیم دانش
	ارتباطی	مهارت‌های ارتباطی اثربخش	توان مدیریت تعارض در ارتباطات بین‌المللی با هم‌تایان علمی
		فنون مذاکره	آشنایی با شیوه‌ها و فنون مذاکره بین‌المللی
	میان‌فرهنگی	خودآگاهی فرهنگی	آگاه بودن نسبت به فرهنگ کشور خود
		شناخت فرهنگی	آگاه بودن نسبت به فرهنگ‌های دیگر
		احترام فرهنگی	احترام قائل بودن برای آداب و رسوم فرهنگ طرف مقابل
		رواداری فرهنگی	توانایی هم‌نوایی فرهنگی در سطح بین‌المللی
	فراشناختی	خودمدیریتی	توانایی مدیریت و رهبری خود در سطح بین‌المللی
		خودآگاهی فردی	شناخت درست از توانایی‌ها و قابلیت‌های خود
	فکری	تفکر خلاق	ارائه مسائل پژوهشی جالب و جذاب در سطح بین‌المللی
		تفکر انتقادی	توانایی تحمل نقد خود در سطح بین‌المللی
		تفکر تحلیلی	پیش‌بینی مسائل در سطح بین‌المللی

"به نظر من یک هیأت علمی باید با سبک نوشتن آکادمیک (انگلیسی) در سطح بین‌المللی آشنا باشد. مثلاً برای نوشتن یک فصل از یک کتاب بین‌المللی، می‌بایست با سبک نوشتن آکادمیک آشنایی داشته باشد."

۴-۲-۳ مهارت پژوهش و پژوهشگری

مصاحبه‌شونده‌ها معتقد بودند که یک هیأت علمی برای داشتن تعامل بین‌المللی با هم‌تایان علمی خود می‌بایست از مهارت‌های لازم در پژوهش و پژوهشگری برخوردار باشد.

به‌عنوان مثال مصاحبه‌شونده شماره ۱ اظهار داشت:

"همکاری و تعاملات یک هیأت علمی در سطح بین‌المللی، نیازمند داشتن مهارت پژوهش و پژوهشگری در سطح بین‌المللی است."

۴-۲-۴ انگیزه و اشتیاق فردی برای ایجاد تعاملات

مصاحبه‌شونده‌ها معتقد بودند که انگیزه و اشتیاق یک عضو هیأت علمی برای تعامل علمی بین‌المللی می‌تواند در ایجاد و افزایش این تعامل مؤثر باشد. به‌عنوان مثال مصاحبه‌شونده شماره ۷ اظهار داشت:

"تعاملات یک هیأت علمی چه در سطح داخلی و چه در

۴-۲-۱ مهارت زبان بین‌المللی

برخورداری یک عضو هیأت علمی از مهارت زبان بین‌المللی به‌عنوان مبنایی برای ایجاد تعاملات بین‌المللی، از جمله مهارت‌های مهمی است که مصاحبه‌شونده‌ها بر آن تأکید داشته‌اند و بر این باور بودند که برخورداری از مهارت‌های شنیدن، صحبت کردن، خواندن و نوشتن به یک زبان زنده بین‌المللی برای تعامل بین‌المللی ضروری است. به‌عنوان مثال مصاحبه‌شونده شماره ۳ اظهار داشت:

"یک هیأت علمی برای داشتن تعاملات بین‌المللی نیازمند این است که با یک زبان زنده دنیا آشنایی داشته باشد و بتواند به‌راحتی به آن زبان صحبت کند و بخواند."

۴-۲-۲ مهارت نگارش و انتشار آکادمیک

مصاحبه‌شونده‌ها معتقد بودند که یک هیأت علمی برای داشتن تعامل علمی بین‌المللی در قالب نوشتن مقاله مشترک و کتاب بین‌المللی، نیازمند آشنایی با قوانین و قواعد نوشتن در سطح بین‌المللی و یا به نوعی مهارت نگارش و انتشار آکادمیک در سطح بین‌المللی است. به‌عنوان مثال مصاحبه‌شونده شماره ۱۳ اظهار داشت:

مثال مصاحبه‌شونده شماره ۱۵ اظهار داشت:

"یک عضو هیأت‌علمی در عرصه تعاملات بین‌المللی در آغاز باید یک آگاهی نسبی از فرهنگ خود داشته باشد. منظور شناخت درست و دقیق از فرهنگ خود بوده و از سوی دیگر او نباید دچار خودباختگی فرهنگی شود یا اینکه دچار تعصب کورکورانه نسبت به فرهنگ خود شود".

۴-۴-۲ شناخت فرهنگی

مصاحبه‌شونده‌ها معتقد بودند که توانایی یک عضو هیأت‌علمی در فهم و درک تفاوت‌های فرهنگی در راستای شناخت فرهنگی، به او در شکل‌گیری و افزایش تعاملات بین‌المللی کمک می‌کند. مثلاً مصاحبه‌شونده شماره ۲۰ اظهار داشت:

"یک عضو هیأت‌علمی در عرصه تعاملات بین‌المللی می‌بایست از توانایی لازم برای فهم و درک تفاوت‌های فرهنگی محیط‌های مختلف بین‌المللی برخوردار باشد؛ چرا که این فهم و درک به او در شناخت فرهنگی کمک می‌کند و باعث ایجاد تعامل بهتر می‌شود".

۴-۴-۳ احترام فرهنگی

مصاحبه‌شونده‌ها معتقد بودند که برخورداری یک عضو هیأت‌علمی از توانایی احترام فرهنگی به او کمک می‌کند تا تعاملات بین‌المللی بهتری با هم‌تایان علمی خود داشته باشد. به‌عنوان مثال مصاحبه‌شونده شماره ۵ اظهار داشت:

"برخورداری از توانایی احترام فرهنگی در تعاملات بین‌المللی برای یک هیأت‌علمی مهم است. به این معنی که هیأت‌علمی در عرصه بین‌المللی می‌بایست با کسی که مثل او نیست به صورت مشترک در مورد یک چیز فکر کند؛ پس به نوعی به او احترام گذاشته و احترام فرهنگی را رعایت کرده است. به قول انگلیسی‌ها شما می‌توانید از من متنفر باشید ولی باید به من احترام بگذارید".

۴-۴-۴ رواداری فرهنگی

مصاحبه‌شونده‌ها معتقد بودند که یک عضو هیأت‌علمی باید از توانایی هم‌نوایی فرهنگی برخوردار باشد تا به راحتی بتواند تعامل علمی بین‌المللی داشته باشد. به‌عنوان مثال مصاحبه‌شونده شماره ۹ اظهار داشت:

"یک عضو هیأت‌علمی در تعاملات بین‌المللی نمی‌تواند با تعصب نسبت به فرهنگ‌های دیگر نگاه کند و باید فاقد

سطح خارجی مستلزم داشتن انگیزه‌های فردی از سوی هیأت‌علمی است. یعنی اگر انگیزه فردی باشد تعامل و همکاری در سطح بین‌المللی ایجاد می‌شود. همچنین باید عضو هیأت‌علمی از اشتیاق لازم برای به اشتراک‌گذاری دانش در سطح بین‌المللی برخوردار باشد؛ چرا که با این کار به نوعی هم‌افزایی دانشی در سطح بین‌المللی اتفاق می‌افتد".

۴-۳ شایستگی ارتباطی

این شایستگی از دو مؤلفه (۱) مهارت‌های ارتباطی اثربخش و (۲) فنون مذاکره تشکیل شده است.

۴-۳-۱ مهارت‌های ارتباطی اثربخش

مصاحبه‌شونده‌ها معتقد بودند که برخورداری عضو هیأت‌علمی از مهارت‌های ارتباطی در سطح بین‌المللی، می‌تواند به شکل‌گیری تعاملات علمی بین‌المللی او کمک کند. به‌عنوان مثال مصاحبه‌شونده شماره ۶ اظهار داشت:

"برخورداری از مهارت‌های ارتباطی مناسب در سطح بین‌المللی، نقش مهمی را برای ایجاد تعاملات علمی بین‌المللی یک عضو هیأت‌علمی ایفاء می‌کند".

۴-۳-۲ فنون مذاکره

مصاحبه‌شونده‌ها معتقد بودند که آشنا بودن یک عضو هیأت‌علمی به فنون مذاکره در سطح بین‌المللی، برای ایجاد تعامل بین‌المللی با هم‌تایان علمی مؤثر است. به‌عنوان مثال مصاحبه‌شونده شماره ۱۵ اظهار داشت:

"آشنایی یک عضو هیأت‌علمی با اصول و فنون مذاکره جهت ایجاد تعاملات بین‌المللی او لازم است؛ چرا که در نشست‌های علمی در سطح انجمن‌ها یا همایش‌های بین‌المللی، معمولاً کسانی می‌توانند ایده‌های خود را به طرف مقابل ارائه دهند که با فنون مذاکره آشنا باشند. خیلی وقت‌ها ما ایده‌های خوبی داریم ولی مذاکره‌کننده خوبی نیستیم".

۴-۴ شایستگی میان‌فرهنگی

این شایستگی از چهار مؤلفه (۱) خودآگاهی فرهنگی؛ (۲) شناخت فرهنگی؛ (۳) احترام فرهنگی و (۴) رواداری فرهنگی تشکیل یافته است.

۴-۴-۱ خودآگاهی فرهنگی

مصاحبه‌شونده‌ها معتقد بودند که آگاه بودن عضو هیأت‌علمی نسبت به فرهنگ خود و نداشتن خودباختگی فرهنگی به او در شکل‌گیری بهتر تعامل بین‌المللی کمک می‌کند. به‌عنوان

پیش‌داوری مذهبی، قومی و فرهنگی باشد".

۴-۵ شایستگی فراشناختی

این شایستگی از دو مؤلفه (۱) خودمدیریتی و (۲) خودآگاهی فردی تشکیل یافته است.

۴-۵-۱ خودمدیریتی

مصاحبه‌شونده‌ها معتقد بودند که یک عضو هیأت علمی برای تعاملات بین‌المللی می‌بایست از توانایی لازم برای تنظیم و مدیریت خود در سطح بین‌المللی برخوردار باشد. به‌عنوان مثال مصاحبه‌شونده شماره ۱۲ اظهار داشت:

"برخورداری از توانایی مدیریت و رهبری خود در عرصه تعاملات بین‌المللی، برای یک عضو هیأت علمی خیلی مهم است؛ یعنی وقتی شما به‌عنوان یک هیأت علمی وارد یک محیط جدید می‌شوید بتوانید به راحتی خودتان و زندگی‌تان را با آن محیط تنظیم کنید".

۴-۵-۲ خودآگاهی فردی

مصاحبه‌شونده‌ها معتقد بودند فهم و درک یک عضو هیأت علمی از توانایی‌ها و قابلیت‌های خود به او در داشتن تعامل علمی بین‌المللی کمک می‌کند. به‌عنوان مثال مصاحبه‌شونده شماره ۱۶ اظهار داشت:

"یک هیأت علمی می‌بایست به فهم و درکی از خودش و توانایی‌هایش رسیده باشد تا اقدام به داشتن تعامل در سطح بین‌المللی کند. به این معنی که وقتی یک هیأت علمی شناخت درستی از توانایی‌ها و قابلیت‌های خودش در سطح بین‌المللی نداشته باشد شاید خودش را دست کم بگیرد و این می‌تواند عامل بازدارنده‌ای برای او به شمار رود".

۴-۶ شایستگی فکری

این شایستگی از سه مؤلفه (۱) تفکر خلاق؛ (۲) تفکر تحلیلی و (۳) تفکر انتقادی تشکیل یافته است.

۴-۶-۱ تفکر خلاق

مصاحبه‌شونده‌ها معتقد بودند که ارائه ایده‌ها یا مسائل جالب و نوآورانه از سوی یک عضو هیأت علمی می‌تواند در شکل‌گیری تعامل علمی بین‌المللی او نقش مهمی داشته باشد. به‌عنوان مثال مصاحبه‌شونده شماره ۱۴ اظهار داشت:

"ایجاد تعامل بین‌المللی در قالب پژوهش مشترک بین‌المللی نیازمند این است که یک عضو هیأت علمی از توانایی ایده‌پردازی در سطح بین‌المللی برخوردار باشد. یعنی یک

عضو هیأت علمی باید ایده‌پرداز خوبی باشد".

۴-۶-۲ تفکر تحلیلی

مصاحبه‌شونده‌ها معتقد بودند که برخوردار بودن یک عضو هیأت علمی از توانایی تفکر تحلیلی، می‌تواند در اشکال مختلف به او در داشتن تعامل علمی بین‌المللی کمک کند. به‌عنوان مثال مصاحبه‌شونده شماره ۲۰ اظهار داشت:

"یک عضو هیأت علمی باید از توانایی و قدرت تحلیلی برای پیش‌بینی مسائل و روابط بین‌المللی برخوردار باشد".

۴-۶-۳ تفکر انتقادی

مصاحبه‌شونده‌ها معتقد بودند که داشتن توانایی تفکر انتقادی برای یک عضو هیأت علمی در راستای ایجاد تعاملات علمی بین‌المللی با هم‌تایان خود ضروری است. به‌عنوان مثال مصاحبه‌شونده شماره ۱۹ اظهار داشت:

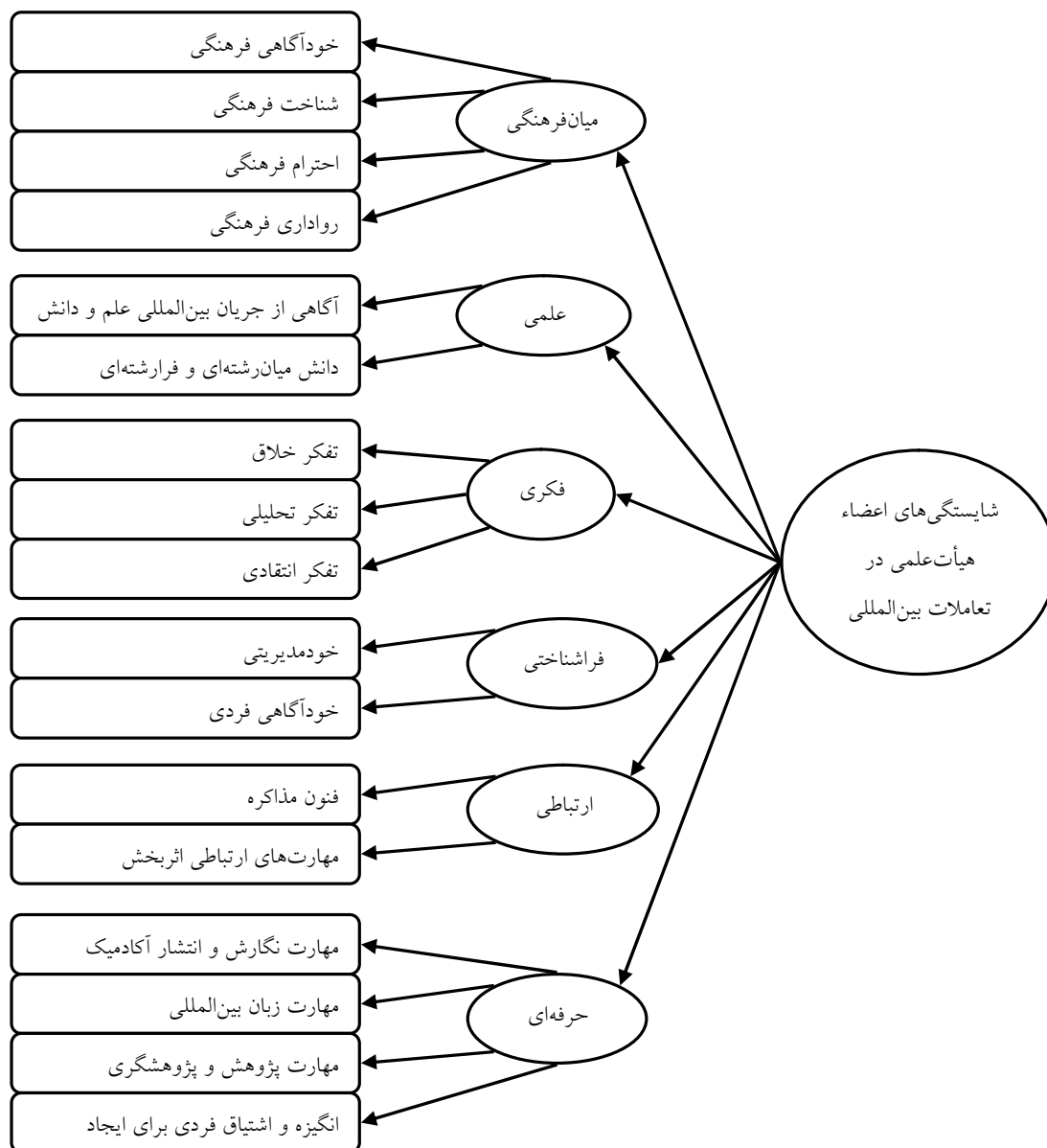
"یک عضو هیأت علمی باید بپذیرد که ممکن است عقایدی باشد که عقاید او را نقد کند. یعنی یک عضو هیأت علمی خشک‌اندیش نمی‌تواند وارد عرصه تعاملات بین‌المللی شود؛ چرا که دانش نیازمند هم‌کنشی است و آنچه منجر به دانش می‌شود داشتن تفکر انتقادی در سطح بین‌المللی است".

۴-۷ جمع‌بندی یافته‌ها و ارائه الگوی مفهومی

پس از مصاحبه با صاحب‌نظران و تحلیل محتوای کیفی داده‌ها، شایستگی اعضاء هیأت علمی در تعاملات بین‌المللی در قالب شش شایستگی علمی، حرفه‌ای، ارتباطی، میان‌فرهنگی، فراشناختی و فکری تقسیم‌بندی و براساس این شایستگی‌ها، الگوی مفهومی نهایی تدوین گردید (شکل ۱). در ادامه به معرفی هریک از شایستگی‌ها پرداختیم.

شایستگی علمی به عواملی اشاره دارد که مربوط به دانش و آگاهی اعضاء هیأت علمی است. به‌عبارت دیگر مجموعه دانش‌ها و آگاهی‌هایی است که انتظار می‌رود یک عضو هیأت علمی برای ورود به عرصه تعاملات علمی بین‌المللی داشته باشد.

شایستگی حرفه‌ای به عواملی اشاره دارد که مرتبط با مهارت‌ها و ویژگی‌های حرفه یا شغل اعضاء هیأت علمی در تعاملات بین‌المللی است. به‌عبارت دیگر مجموعه مهارت‌ها و ویژگی‌هایی است که انتظار می‌رود یک عضو هیأت علمی برای شکل‌گیری تعاملات علمی بین‌المللی در اشکال مختلف (کتاب مشترک، مقاله مشترک، پژوهش مشترک، شرکت در



شکل ۱) الگوی مفهومی طراحی شده براساس یافته‌های کیفی

همایش و...) داشته باشد. کسب فهم و درک دقیق در راستای تعامل مناسب و مؤثر اعضای هیأت علمی از بسترهای فرهنگی مختلف اشاره دارد. شایستگی فراشناختی به‌عنوان آگاهی شناختی و تنظیم شناختی اعضای هیأت علمی در عرصه تعاملات بین‌المللی مطرح است. به‌عبارت دیگر مجموعه دانش‌ها و توانایی‌هایی است که به یک هیأت علمی در مورد آگاهی از نظام شناختی خود و چگونگی کنترل او بر آن طی تعاملات بین‌المللی با هم‌تایان علمی خود کمک می‌کند.

شایستگی فکری به مجموعه توانایی‌های اعضای هیأت علمی برای درک و فهم، قضاوت، کشش ذهنی و ظرفیت فکری وی در عرصه تعاملات بین‌المللی اشاره دارد. به‌عبارت دیگر

شایستگی ارتباطی به عواملی اشاره دارد که مرتبط با مهارت‌های ارتباطی مورد نیاز برای اعضای هیأت علمی در عرصه تعاملات علمی بین‌المللی است. به‌عبارت دیگر مجموعه مهارت‌هایی است که انتظار می‌رود یک عضو هیأت علمی برای انتقال مناسب اطلاعات و یا برقراری ارتباط مؤثر با هم‌تایان علمی خود در سطح بین‌المللی داشته باشد.

شایستگی میان‌فرهنگی به دانش‌ها، مهارت‌ها و انگیزه‌هایی که اعضای هیأت علمی را برای سازگاری و انطباق مؤثر در محیط‌های میان‌فرهنگی توانمند می‌سازد اشاره دارد. به‌عبارت دیگر این شایستگی به توانایی لازم برای سرعت بخشیدن و

هم‌راستا بوده است. در خصوص مؤلفه برخورداری از دانش میان‌رشته‌ای و فرارشته‌ای، با توجه به اینکه این مؤلفه کاملاً مربوط به تعاملات علمی بین‌المللی است لذا یک مؤلفه مبتنی بر زمینه و بستر بین‌المللی بوده و در نتیجه پژوهشی دال بر اینکه به‌عنوان یک مؤلفه مهم در شایستگی اعضای هیأت علمی تلقی شود هم یافت نشده است.

در تبیین این نتایج می‌توان گفت تعاملات علمی بین‌المللی اغلب حول مسائل بین‌المللی و جهانی قرار دارند و لذا اعضای هیأت علمی برای ایفاء نقش بهتر خود در عرصه بین‌المللی می‌بایست از جریان علم و دانش در حوزه تخصصی خود آن هم در سطح جهانی آگاه باشند؛ چرا که دانش یک جریان پویا است. از سوی دیگر، برخورداری بودن آنها از دانش میان‌رشته‌ای و فرارشته‌ای باعث تسهیل در حل مسائل پیچیده جهانی و بین‌المللی می‌شود.

شایستگی حرفه‌ای براساس کدهای باز احصاء و تبدیل آنها به مؤلفه‌های مربوطه شامل "مهارت زبان بین‌المللی"، "مهارت نگارش و انتشار آکادمیک"، "مهارت پژوهش و پژوهشگری" و "انگیزه و اشتیاق فردی برای ایجاد تعاملات بین‌المللی" است. در خصوص مؤلفه زبان بین‌المللی، نتایج این پژوهش با نتایج پژوهش فراستخواه [۲۲] که آشنایی اعضای هیأت علمی با یک زبان بین‌المللی را به‌عنوان یکی از الزامات آموزشی برای بین‌المللی شدن دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی بیان کرده هم‌راستا بود. در خصوص مؤلفه مهارت نگارش و انتشار آکادمیک، با توجه به اینکه این مؤلفه کاملاً مربوط به بستر تعاملات علمی بین‌المللی بوده در نتیجه پژوهشی دال بر اینکه به‌عنوان یک مؤلفه مهم در شایستگی اعضای هیأت علمی تلقی شود یافت نشده است. در خصوص مؤلفه مهارت پژوهش و پژوهشگری، نتایج این پژوهش با نتایج پژوهش‌های ابراهیمی [۱۴]؛ سلیمی، حیدری و کشاورزی [۱۶]؛ بلازکووا^۱ و همکاران [۲۰] و بلند و همکاران [۱۹] که به ترتیب عملکرد مرتبط با فعالیت‌های پژوهشی، پژوهش، تسلط بر روش‌های پژوهش، روش‌شناسی پژوهشی و نهایتاً هدایت و مدیریت پروژه‌های پژوهشی را به‌عنوان مؤلفه‌های شایستگی اعضای هیأت علمی برشمرده بودند هم‌راستا است. در خصوص مؤلفه انگیزه و اشتیاق فردی برای ایجاد تعاملات

مجموعه توانایی‌هایی است که به یک عضو هیأت علمی در خلق ایده‌ها، تجزیه و تحلیل مسائل و پذیرش انتقادات، در راستای داشتن تعاملات علمی بین‌المللی کمک می‌کند.

۵- بحث

مرور نقادانه مستندات موجود در ارتباط با بین‌المللی شدن دانشگاه‌های کشور نشان می‌دهد که دانشگاه‌های داخل برای نیل به این مقصود با مشکلاتی مواجه بودند. یکی از شواهد روشن این قضیه همکاری‌ها و تعاملات پائین دانشگاه‌ها در سطح بین‌المللی و متعاقب آن تعاملات محدود اعضای هیأت علمی به‌عنوان یکی از سرمایه‌های انسانی مهم هر دانشگاه با هم‌تایان علمی خود در سطح بین‌المللی است. چنین مسئله‌ای بی‌درنگ این سؤال را به ذهن متبادر می‌کند که آیا اعضای هیأت علمی از شایستگی‌های لازم برای ایجاد تعاملات بین‌المللی برخوردار هستند؟ تحلیل این سؤال مستلزم تعریف دقیق ابعاد و مؤلفه‌های شایستگی در تعاملات بین‌المللی است. بنابراین پژوهش حاضر درصدد بوده تا با اتخاذ رویکرد کیفی مبتنی بر روش پدیدارشناسی، پاسخ روشنی برای این مسئله ارائه دهد. یافته‌های به دست آمده نشان داد که شایستگی اعضای هیأت علمی در تعاملات بین‌المللی در قالب شش شایستگی و هفده مؤلفه تقسیم می‌شود که عبارتند از: (۱) شایستگی علمی؛ (۲) شایستگی حرفه‌ای؛ (۳) شایستگی میان‌فرهنگی؛ (۴) شایستگی ارتباطی؛ (۵) شایستگی فراشناختی و (۶) شایستگی فکری.

شایستگی علمی براساس کدهای باز احصاء و تبدیل آنها به مؤلفه‌های مربوطه شامل "آگاهی از جریان بین‌المللی علم و دانش در رشته خود" و "برخورداری از دانش میان‌رشته‌ای و فرارشته‌ای" است. هرچند با توجه به موضوع پژوهش حاضر، تاکنون پژوهشی در این زمینه در سطح داخل و خارج از کشور انجام نشده با این وجود اما نتایج به‌دست آمده را می‌توان با برخی از پژوهش‌های انجام‌شده در ارتباط با شایستگی حرفه‌ای اعضای هیأت علمی هم‌راستا دانست. به‌عنوان مثال مؤلفه آگاهی از جریان بین‌المللی علم و دانش در رشته خود، با نتایج پژوهش چیت‌ساز [۱۵] که در آن توانمندی علمی در زمینه تخصصی را به‌عنوان یکی از مؤلفه‌های شایستگی اعضای هیأت علمی کشور برشمرده

[۱۸]، کیویان و کین^۳ [۱۷]، بلند و همکاران [۱۹] و میلنر، گوسیک و ثورندیک^۴ [۱۹] که به ترتیب مهارت‌های ارتباطی، ارتباطات بین‌المللی، مهارت‌های میان‌فردی، ایجاد و حفظ شبکه ارتباطی بین همکاران حرفه‌ای و برقراری ارتباط مؤثر را به‌عنوان یکی از مؤلفه‌های شایستگی اعضای هیأت‌علمی برشمرده بودند هم‌راستا است. در خصوص مؤلفه فنون مذاکره، با توجه به اینکه این مؤلفه کاملاً مربوط به بستر تعاملات بین‌المللی بوده لذا مؤلفه‌ای است که مبتنی بر زمینه و بستر بین‌المللی بوده و در نتیجه پژوهشی دال بر اینکه به‌عنوان مؤلفه مهم در شایستگی اعضای هیأت‌علمی تلقی شود یافت نشده است.

در تبیین این نتایج می‌توان گفت که داشتن مهارت‌های ارتباطی اثربخش از قبیل مدیریت تعارض و توانایی تحمل و بردباری در ارتباطات به‌عنوان مؤلفه‌های شایستگی ارتباطی، برای اعضای هیأت‌علمی در عرصه تعاملات بین‌المللی لازم است؛ چرا که یک عضو هیأت‌علمی که بتواند تعارضات پیش‌آمده در ارتباطات با هم‌تایان علمی بین‌المللی خود را مدیریت کرده و از سوی دیگر توانایی تحمل و بردباری در ارتباط با هم‌تای خود را داشته باشد مسلماً می‌تواند تعامل بهتری در سطح بین‌المللی داشته باشد. برخورداری اعضای هیأت‌علمی از فنون مذاکره به‌عنوان یکی دیگر از مؤلفه‌های شایستگی ارتباطی، مستلزم تسلط عضو هیأت‌علمی به شیوه‌ها و فنون مذاکره، رعایت زمان‌بندی در انجام مذاکره و نحوه ارائه و انتقال جذاب ایده‌ها به هم‌تایان علمی بین‌المللی است. شایستگی میان‌فرهنگی هم براساس کدهای باز احصاء و تبدیل آنها به مؤلفه‌های مربوطه شامل "خودآگاهی فرهنگی"، "شناخت فرهنگی"، "احترام فرهنگی" و "رواداری فرهنگی" است. در خصوص مؤلفه‌هایی مانند خودآگاهی فرهنگی، شناخت فرهنگی، احترام فرهنگی و رواداری فرهنگی، با توجه به اینکه این مؤلفه‌ها کاملاً مربوط به بستر تعاملات علمی بین‌المللی هستند لذا مؤلفه‌های مبتنی بر زمینه و بستر بین‌المللی بوده و در نتیجه پژوهشی دال بر اینکه به‌عنوان مؤلفه‌های مهم در شایستگی اعضای هیأت‌علمی تلقی شوند یافت نشده است.

بین‌المللی، بازم با توجه به اینکه این مؤلفه مبتنی بر زمینه و بستر بین‌المللی بوده در نتیجه پژوهشی دال بر اینکه به‌عنوان مؤلفه‌ای مهم در شایستگی اعضای هیأت‌علمی تلقی شود یافت نشده است.

در تبیین این نتایج می‌توان گفت که برخورداری یک عضو هیأت‌علمی از مهارت زبان بین‌المللی یا به نوعی زبان دوم در سطح خواندن، صحبت کردن و گوش دادن، به‌عنوان یکی از مؤلفه‌های شایستگی حرفه‌ای در تعاملات علمی بین‌المللی به‌شمار می‌رود و اعضای هیأت‌علمی برای ورود به عرصه تعاملات بین‌المللی نیازمند این هستند که زبان بین‌المللی را یاد بگیرند یا لااقل مهارت‌های زبان دوم خود را بهبود بخشند. داشتن مهارت پژوهش و پژوهشگری از قبیل آشنا بودن با روش‌های پژوهش در حوزه تخصصی و توانایی مدیریت و کنترل پروژه‌های پژوهشی بین‌المللی به‌عنوان یکی دیگر از مؤلفه‌های شایستگی حرفه‌ای برای هر عضو هیأت‌علمی در عرصه تعاملات علمی بین‌المللی ضروری به‌نظر می‌رسد؛ چرا که داشتن تعامل بین‌المللی در قالب پروژه‌های پژوهشی مشترک، بدون برخورداری یک عضو هیأت‌علمی از این مهارت و توانایی‌ها امکان‌پذیر نیست. داشتن مهارت نگارش و انتشار آکادمیک، به‌عنوان یکی دیگر از مؤلفه‌های شایستگی حرفه‌ای برای هر عضو هیأت‌علمی که تمایل دارد در یکی از قالب‌های تعاملات علمی بین‌المللی از قبیل نوشتن مقاله یا کتاب مشترک در سطح بین‌المللی شرکت کند ضروری به‌نظر می‌رسد. برخورداری از اعضای هیأت‌علمی از انگیزه و اشتیاق فردی در راستای داشتن تعامل بین‌المللی، به‌عنوان یکی دیگر از مؤلفه‌های شایستگی حرفه‌ای، می‌تواند در ایجاد و افزایش تعامل آنها نقش بسزایی داشته باشد؛ چرا که انگیزه و اشتیاق اغلب اعضای هیأت‌علمی برای داشتن تعاملات علمی بین‌المللی در راستای آینده‌نگری، کسب پیشرفت و تسهیم دانش است.

شایستگی ارتباطی نیز براساس کدهای باز احصاء و تبدیل آنها به مؤلفه‌های مربوطه شامل "مهارت‌های ارتباطی اثربخش" و "فنون مذاکره" است. در خصوص مؤلفه مهارت‌های ارتباطی اثربخش، نتایج این پژوهش با نتایج پژوهش‌های چیت‌ساز [۱۵]، الیوت و هانسن^۱ [۱۵]، پفیانکو^۲

2- Pefianco

3- Qiuyan and Qin

4- Milner, Gusic and Thorndyke

1- Elliot

این پژوهش با نتایج پژوهش‌های ابراهیمی [۱۴] و چیت‌ساز [۱۵] که به ترتیب شناخت خود و خودآگاهی را به‌عنوان مؤلفه‌های شایستگی اعضاء هیأت علمی برشمرده بودند هم‌راستا است.

در تبیین این نتایج می‌توان گفت داشتن خودآگاهی فردی و متعاقب آن خودمدیریتی به‌عنوان مؤلفه‌هایی فراشناختی، از جمله عوامل کلیدی برای هر عضو هیأت علمی در راستای ورود به عرصه تعاملات علمی بین‌المللی به‌شمار می‌روند؛ چرا که یک عضو هیأت علمی که از هیجانان، قابلیت‌ها، توانایی‌ها، نقاط ضعف و قوت خود آگاهی دارد به‌راحتی می‌تواند خطاها و ضعف‌های خود را تصحیح نموده و رفتارها و هیجانان خود را کنترل و تنظیم کند که این در نهایت باعث می‌شود وی در عرصه تعامل با هم‌تایان علمی بین‌المللی موفق‌تر عمل نماید.

آخرین مقوله از شایستگی‌های اعضاء هیأت علمی در اینجا هم شایستگی فکری است که براساس کدهای باز احصاء و تبدیل آنها به مؤلفه‌های مربوطه شامل "تفکر خلاق"، "تفکر تحلیلی" و "تفکر انتقادی" است. در خصوص مؤلفه تفکر خلاق، نتایج این پژوهش با نتایج پژوهش‌های چیت‌ساز [۱۵] و پفیانکو [۱۸] که تفکر خلاق را به‌عنوان یکی از مؤلفه‌های شایستگی اعضاء هیأت علمی برشمرده هم‌راستا است. در خصوص مؤلفه‌های تفکر تحلیلی و تفکر انتقادی، نتایج این پژوهش با نتایج پژوهش پفیانکو [۱۸] که تفکر تحلیلی و انتقادی را به‌عنوان مؤلفه‌های شایستگی اعضاء هیأت علمی برشمرده هم‌راستا است.

داشتن توانایی‌های فکری از جمله تفکر خلاق، تحلیلی و انتقادی برای یک عضو هیأت علمی در عرصه تعاملات بین‌المللی ضروری است؛ چرا که وی با داشتن تفکر خلاق می‌تواند ایده‌های جالب و جذابی در راستای همکاری و تعامل با هم‌تایان علمی بین‌المللی ارائه دهد. با داشتن تفکر تحلیلی می‌تواند با جزئیات و عمق بیشتری به مسائل مشترک در تعاملات با هم‌تایان علمی بنگرد و به‌راحتی آن مسائل را تحلیل و پیش‌بینی کند. در نهایت داشتن تفکر انتقادی سبب می‌گردد که عضو هیأت علمی بتواند به‌راحتی انتقادات نسبت به خود را پذیرفته و با اندیشه صحیح مطرح‌شده از سوی هم‌تایان علمی خود کنار بیاید.

در تبیین این بخش از نتایج می‌توان گفت که شایستگی میان‌فرهنگی شامل شناخت ارزش‌های فرهنگی، احترام به فرهنگ‌های دیگر و پذیرش چندفرهنگی در دنیای آکادمیک بین‌المللی برای یک عضو هیأت علمی به‌خصوص در عرصه تعاملات علمی بین‌المللی بیش از پیش ضروری است. نقطه شروع شایستگی میان‌فرهنگی، داشتن دیدگاه‌های فراملیتی و فرافرهنگی و برخورداری از توانایی دگرپذیری در سطح بین‌المللی است که این خود مستلزم ارزش نهادن و پذیرا بودن فرهنگ‌های دیگر، داشتن چشم‌انداز مثبت به فرهنگ‌های مختلف و مقاومت در برابر رفتار قومی و مذهبی نسبت به افراد دارای دیگر فرهنگ‌ها است [۲۳]. نکته قابل تأمل در این زمینه این است که یک عضو هیأت علمی برای ورود به عرصه تعاملات بین‌المللی، چنانچه از آگاهی و شناخت کمتری نسبت به فرهنگ خود و تفاوت‌های موجود در آن برخوردار باشد ممکن است دچار خودباختگی فرهنگی یا تعصب کورکورانه نسبت به فرهنگ خود شود که در نتیجه قادر نخواهد بود به درستی فرهنگ مقابل و تفاوت‌های موجود در آن را درک نموده و به آن احترام بگذارد. علاوه بر این، یک عضو هیأت علمی برای داشتن تعامل بهتر با هم‌تایان علمی بین‌المللی از فرهنگ‌های مختلف، می‌بایست در کنار آگاهی نسبت به فرهنگ عمومی بین‌المللی، از حلم و بردباری نسبت به فرهنگ‌های مختلف یا به تعبیر دیگر از رواداری فرهنگی نیز برخوردار باشد. به این معنی که بپذیرد در تعاملات علمی بین‌المللی ممکن است ارزش‌ها و عقاید موجود در فرهنگ‌های مختلف مورد پذیرش وی نباشد. در نتیجه باید سعی کند که به‌دنبال ممانعت، مداخله و یا پذیرش آنها نبوده و به نوعی با آنها مدارا یا همزیستی مسالمت‌آمیز داشته باشد.

دیگر مقوله شایستگی یعنی شایستگی فراشناختی هم براساس کدهای باز احصاء و تبدیل آنها به مؤلفه‌های مربوطه شامل "خودمدیریتی" و "خودآگاهی فردی" است. در خصوص مؤلفه خودمدیریتی در سطح بین‌المللی، نتایج این پژوهش با نتایج پژوهش‌های بلند و همکاران [۱۹]، بلازکووا و همکاران [۲۰] و چیت‌ساز [۱۵] که مدیریت بر خود را به‌عنوان یکی از مؤلفه‌های شایستگی اعضاء هیأت علمی برشمرده بودند هم‌راستا است. در خصوص مؤلفه خودآگاهی فردی، نتایج

۶- نتیجه گیری

در مجموع برای شناخت و اندازه گیری شایستگی اعضای هیأت علمی در تعاملات بین المللی، می بایست به شش شایستگی اصلی مورد اشاره در بالا توجه شود. همچنین براساس یافته های به دست آمده می توان گفت که پدیده شایستگی اعضای هیأت علمی در تعاملات بین المللی به صورت یک کلیت و مجموعه درهم تنیده دیده می شود. به بیان دیگر، برخورداری یک عضو هیأت علمی از شایستگی علمی یا حرفه ای صرف به تنهایی نمی تواند گویای شایستگی وی در عرصه تعاملات بین المللی هم باشد و این موارد در کنار سایر موارد مطرح بوده و باهم معنا و مفهوم پیدا می کنند. براساس نتایج به دست آمده از این پژوهش، پیشنهادهای زیر در راستای افزایش تعاملات بین المللی اعضای هیأت علمی ارائه می شود:

- الگوی مفهومی پیشنهادی پژوهش حاضر، به عنوان بنیایی برای توسعه شایستگی های اعضای هیأت علمی دانشگاه های کشور در تعاملات بین المللی مورد استفاده قرار گیرد.
- با توجه به ابعاد و مؤلفه های به دست آمده برای شایستگی اعضای هیأت علمی در تعاملات بین المللی، پیشنهاد می گردد که دانشگاه های کشور بالاخص دانشگاه هایی با بستر بین المللی در جذب و استخدام اعضای هیأت علمی خود به این ابعاد توجه ویژه داشته باشند.

- با توجه به ابعاد و مؤلفه های به دست آمده برای شایستگی اعضای هیأت علمی در تعاملات بین المللی، پیشنهاد می گردد برنامه های آموزش و بالندگی اعضای هیأت علمی به صورتی هدفمند مبتنی بر این ابعاد و مؤلفه ها باشد تا از این طریق، زمینه های لازم برای شکل گیری و افزایش مشارکت آنها در تعاملات بین المللی فراهم شود.

- از آنجا که تعاملات بین المللی اعضای هیأت علمی به عنوان مؤلفه ای مهم برای بین المللی شدن دانشگاه ها به شمار می رود دانشگاه ها می توانند با گسترش همکاری های بین المللی خود در قالب پروژه های پژوهشی مشترک بین المللی، تحرک و جابجایی

بین المللی اعضای هیأت علمی، برگزاری دوره ها مشترک بین المللی، برگزاری همایش ها و نشست های بین المللی، به افزایش تعاملات بین المللی اعضای هیأت علمی خود کمک کنند.

- با توجه به اینکه برخورداری اعضای هیأت علمی از انگیزه و اشتیاق فردی عامل مهمی در شکل گیری تعاملات بین المللی آنها به شمار می رود لذا پیشنهاد می گردد تا دانشگاه ها با به کارگیری مشوق هایی از قبیل حمایت مالی بیشتر از تعاملات بین المللی اعضای هیأت علمی، در نظر گرفتن امتیاز بیشتر برای تعاملات بین المللی اعضای هیأت علمی در سیستم ارتقاء و افزایش پژوهانه اعضای هیأت علمی، سعی در تشویق بیشتر اعضای هیأت علمی خود به داشتن تعاملات بین المللی کنند.

۷- تقدیر و تشکر

از تمامی اعضای هیأت علمی، صاحب نظران، متخصصان و مطلعین کلیدی حوزه آموزش عالی کشور که با ارائه دیدگاه های ارزشمند خویش امکان تحقق این پژوهش را فراهم نمودند سپاسگزاری و قدردانی می کنیم.

این مقاله از رساله دوره دکتری مدیریت آموزش عالی استخراج گردیده که مورد حمایت مالی مؤسسه پژوهش و برنامه ریزی آموزش عالی می باشد.

References

منابع

- [1] Larkin, A. M. (2013). Internationalizing Canadian higher education through north-south partnerships: A critical case study of policy enactment and programming practices in Tanzania. Electronic Thesis and Dissertation Repository. A thesis submitted in partial fulfillment of the requirements for the degree of Doctor of Philosophy, The University of Western Ontario. Available at: <http://ir.lib.uwo.ca/cgi/viewcontent.cgi?article=3155&context=etd>
- [2] Knight, J. (2003). Updated internationalization definition. *International Higher Education*, 33(2003), 2-3.
- [3] Krause, K. L., Coates, H., & James, R. (2005). Monitoring the internationalisation of higher education: Are there useful quantitative performance indicators. *International perspectives on higher education research*, 3, 233-253.
- [4] Elkin, G., Farnsworth, J., & Templer, A. (2008).

[۱۴] ابراهیمی، اصغر. (۱۳۸۸). بررسی شایستگی‌های حرفه‌ای اعضای هیأت‌علمی دانشگاه آزاد واحد تهران مرکز از دیدگاه اساتید و دانشجویان. پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد مدیریت دانشگاه آزاد واحد تهران مرکز.

[۱۵] چیت‌ساز، احسان. (۱۳۹۰). الگوی شایستگی اعضای هیأت‌علمی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی کشور. تهران: وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، دفتر برنامه‌ریزی اجتماعی و مطالعات فرهنگی.

[۱۶] سلیمی، قاسم؛ حیدری، الهام و کشاورزی، فهیمه. (۱۳۹۴). شایستگی‌های اعضای هیأت‌علمی جهت تحقق رسالت دانشگاهی؛ تأملی بر ادراکات و انتظارات دانشجویان دکتری. دوفصلنامه نوآوری و ارزش آفرینی، ۳(۷)، ۸۵-۱۰۳.

[17] Qiuyan, T., & Qin, H. (2009). Analysis on the Competency Model of the Lecturers in the Application Oriented University. Available at: <http://www.seiofbluemountain.com/upload/product/200909/2009jyhy04a51.pdf>

[18] Pefianco, E. C. (2009). Competency Standards for 21st Century Teachers in Southeast Asia. 12th UNESCO-APEID International Conference the IMPACT Exhibition & Convention Centre, 26 March, Bangkok, Thailand.

[19] Milner, R. J., Gusic, M. E., & Thorndyke, L. E. (2011). Perspective: Toward a competency framework for faculty. *Academic Medicine*, 86(10), 1204-1210.

[20] Blašková, M., Blaško, R., & Kucharčíková, A. (2014). Competences and Competence Model of University Teachers. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 159, 457-467.

[21] Creswell, J. W. (2012). *Educational research: planning, conducting and evaluating quantitative and qualitative research*. (Fourth edition). Boston: Pearson.

[۲۲] فراسخو، مقصود. (۱۳۹۴). آینده‌پژوهی آموزش عالی ایران: بررسی روندها، مسئله‌ها و چالش‌ها، با تأکید بر راهبردهای خلق آینده مطلوب. تهران: مؤسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی.

[23] Gopal, A. (2011). Internationalization of Higher Education: Preparing Faculty to Teach Cross-Culturally. *International Journal of Teaching and Learning in Higher Education*, 23(3), 373-381.

Strategy and the internationalisation of universities. *International Journal of Educational Management*, 22(3), 239-250.

[۵] جاودانی، حمید. (۱۳۹۲). دانشگاه‌ها و جهانی شدن: مفاهیم و رویکردها. تهران: مؤسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی.

[6] Beatty, M. (2013). Factors Influencing Faculty Participation in Internationalization at the University of Minnesota's Schools of Nursing and Public Health: A Case Study. *Electronic Thesis and Dissertation Repository*. A thesis submitted in partial fulfillment of the requirements for the degree of Doctor of Education, University of Minnesota.

[7] Hendrickson, R. M., Lane, J. E., Harris, J. T., & Dorman, R. H. (2013). Academic leadership and governance of higher education: A guide for trustees, leaders, and aspiring leaders of two-and four-year institutions. Stylus Publishing, LLC. pp. 312-313.

[۸] اصغری کهنمویی، زهرا. (۱۳۹۴). بازشناسی مهارت‌ها و توانمندی‌های آموزشگران آموزش عالی در چارچوب جریان‌های اثرگذار عصر دانش. پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد رشته مدیریت و برنامه‌ریزی آموزش عالی، مؤسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی.

[9] Andrews, A. (2011). Why Competency-based Talent Management. *Managing Director*, Lexonis Ltd.

[۱۰] قانع‌راد، محمد امین و خسروخواهر، فرهاد. (۱۳۹۰). ذهنیت‌های پژوهشگران برجسته علوم پایه درباره اجتماع علمی در ایران. دوفصلنامه انجمن آموزش عالی ایران، ۳(۴)، ۷-۳۴.

[۱۱] قانع‌راد، محمد امین. (۱۳۸۵). تعاملات و ارتباطات در جامعه علمی: بررسی موردی در رشته علوم اجتماعی. تهران: پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری.

[۱۲] فتحی واجارگاه، کورش؛ ابراهیم‌زاده، عیسی؛ فرج‌اللهی، مهرا و خشنودی‌فر، مهنوش. (۱۳۹۰). روند بین‌المللی‌سازی برنامه‌های درسی با رویکرد آموزش از دور در آموزش عالی ایران. فصلنامه رهیافتی نو در مدیریت آموزشی، سال ۲، شماره ۲، ۷۷-۱۰۶.

[13] Qiang, Z. (2003). Internationalization of higher education: Towards a conceptual framework. *Policy Futures in Education*, 1(2), 248-270.

Presenting a Pattern for Faculty Members' Competency in the International Engagements: a Phenomenological Study

Mohsen Nazarzadeh Zare^{1*}, Javad Pourkarimi², Khodayar Abili³, Gholamreza Zaker Salehi⁴

1- PhD Candidate in Higher Education Administration, Faculty of Psychology & Education, University of Tehran, Iran

2- Assistant Professor, Faculty of Psychology & Education, University of Tehran, Iran

3- Professor, Faculty of Psychology & Education, University of Tehran, Iran

4- Associate professor, Institute for Research & Planning in Higher Education

Abstract

Faculty members as one of the crucial human capitals each university, can play an important role for this purpose. And when, a faculty can play a more effective role in the international engagements that he has the necessary competencies in this filed. Thus, the purpose of present research was the presenting a pattern for faculty members' competency in the international engagements. To achieve the purpose, the qualitative approach through phenomenological method was used. The statistical populations were included experts in field of higher education in Iran, which selected 21 people as participants in the research by purposive sampling. The research instrument was semi-structured interview and also, data analyses method was qualitative inductive content analysis. Validity was confirmed through techniques such as member checking, and peer checking.

Findings showed that conceptual pattern of faculty members' competency in the international engagements included six competencies; scientific, professional, communicational, cross-cultural, metacognitive and intellectual.

Keywords: Competency, International engagements, Faculty members, Competency pattern

* Corresponding author: Nazarzadeh@ut.ac.ir